

קידוש ה' בחיים

על מצוות קידוש ה' נצטוונו בפרשת קדושים: "קדושים תהיו כי קדוש אני" (י"ט, ב'). ובפרשת אמור: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (כ"ב, ל"ב). רבים נוטים לקשור זו עם מלחמה ומוות על קידוש ה' אך אין זה עיקרה אלא אחד מפרטיה הרבים.

קידוש ה' ע"י המוות:

את עניין המוות על קידוש ה' מסביר הרמב"ם בספר המצוות, מצווה ט': "והיא שציונו לקדש את שמו... ושלא נפחד בהיזק שום מזיק, ואע"פ שבא עלינו מכריח לבקש ממנו לכפותינו שלא נשמע אליו, אבל נמסור עצמינו למיתה... כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה בזמן נבוכדנאצר" (ובסופו של דבר ניצלו בנס). עוד הוא מפרט כי מצווים אני ב'יהרג ואל יעבור' רק בשלוש מצוות – עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. לגבי שאר המצוות, אם היו לבד האונס והנאנס יעבור ואל ייהרג. אך אם היו עימו עשרה מישראל ייהרג ואל יעבור, שאם לא כך הרי זה מחלל ה'. בהמשך דבריו מדגים הרמב"ם: "אם אמרו להם עובדי-כוכבים, תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם לא נהרוג כולכם, יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל" (הלכות יסודי התורה, פ"ה הלכה ה').

הקידוש בחיי היום-יום:

אולם בתחום קידוש ה' בחיים, שהוא נושא המאמר, נעמוד על מספר מרכיבים. בתחילת מצווה ט' מדגיש הרמב"ם את פרסום האמונה וכותב: "מצווה היא שציונו לקדש את שמו, והוא אומרו ונקדשתי בתוך בני ישראל... המצווה אשר אנו מצווים לפרסם האמונה האמתית בעולם". פירוש המושג 'קידוש ה' על-פיו, הוא פרסום האמונה ברבים, לפרסם את האמונה בה' אלוקי ישראל בעולם כולו. אותו גילוי האמונה בקב"ה והארתו בעולם נעשה ע"י עם ישראל כאשר הוא חי את חיי הערך והמוסר שטבע בנו הקב"ה והנחילנו ע"י התורה. כאשר אנו נהיה שייכים לאידיאל אלוקי זה ממילא נרומם את העולם ונוריש לאומות את המוסר כערך עבודת ה'.

כך גם נאמר בפרקי אבות: "כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו", כל שרוח הבריות נוחה הימנו – אדם שכל מסכת חיו היא הארת פנים לזולת ודאי שה' מאיר את העולם דרכו ומתקדש שם שמיים על-ידו – רוח המקום נוחה הימנו. ומפרט הרמב"ם – דיבורו בנחת עם הבריות, דיבור יפה וללא כעס, לא להרבות באכילה ובשתייה עם עמי הארץ. מקדים לשלום כל אדם כדי שתהא רוחן נוחה הימנו, ודן כל אדם לכף זכות, מספר בשבח חברו ואינו מספר בגנותו כלל, אוהב שלום ורודף שלום.

מעלת ארץ ישראל:

בפרשת ויצא נאמר: "ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך" (ל"א, ג'). נשאלת השאלה, מה הפירוש "ואהיה עמך"? האם חסר ליעקב דבר בחרן שה' לא איתו?

אנו למדים שיעקב שמר על תרי"ג מצוות בבית לבן שכתוב: "עם לבן גרתי" (ל"ב, ד') ומוסיף רש"י "ותרי"ג מצוות שמרתי". אנו רואים שעל אף שיעקב עבד את ה', הוא אינו זוכה שה' יהיה עמו. הקב"ה שמרו' אמנם מכל רע כמו שהבטיחו בבית-אל, אולם שם לא נאמר "ואהיה עמך".

התשובה לכך היא: "שוב אל ארץ אבותיך" ורק שם בארץ ישראל תהיה שלם בקיום המצוות ואז "אהיה עמך".

כאן אנו למדים עד כמה גדולה הישיבה בארץ הקודש. קצת מפרשים סבורים כי זאת הסיבה העיקרית ל"וירא יעקב מאוד". מדוע פחד יעקב מעשו? הרי האל ציווהו "שוב אל ארץ אבותיך". האם אינו בוטח בה'?

אלא שיעקב ידע גודל חשיבותה של הישיבה בארץ ישראל. שהרי גם אחרי החלום הוא אומר: "מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים" (כ"ט, י"ז). יעקב אבינו ידע כי בכוחה של הארץ להעלות אדם מטומאה לטהרה.

כמו כן כתוב בספרי (וזאת הברכה): "כל היושב בארץ ישראל, ארץ ישראל מכפרת עליו". ובספר דברים (ל"ב, מ"ג): "וכפר אדמתו עמו". בנוסף על כך נאמר בכתובות (קיא ע"א) – "אפילו שפחה כנענית בארץ ישראל מובטח לה שהיא בת עולם הבא".

מכלל סיבות אלו אנו מבינים את פחדו של בחיר האבות מפני חלאת האנושות – עשו, לפי שבמשך עשרים שנות הפרידה של יעקב מביתו שהה עשו בארץ האבות

וביכולתו היה להתעלות בה. כאשר מסתיים כל המאורע של פגישת יעקב את עשו, הפעולה הראשונה שיעקב עושה היא קניית חלקת אדמה בארץ, שנאמר: "ויקן את חלקת השדה" (ל"ג, י"ט). על פסוק זה אומר הזוהר – זכו אותם יהודים שיש להם חלק בארץ הקודש, שמי שיש לו חלק בארץ הקודש יש לו חלק בעולם הבא, ומי שאין לו חלק בארץ הקודש אין לו חלק בעולם הבא.

מן המעט שהזכרתי כאן, כבר אפשר ללמוד רבות על קדושתה של ארץ ישראל. אך על-מנת להבין את עיקר החשיבות של מצוות ישוב הארץ דווקא בדורנו, נחקור אחר נושא הנקרא "מצווה מיוחדת" שמקורו במשנה בקידושין.

מצווה מיוחדת:

המשנה אומרת ש"כל העושה מצווה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ" (א', י'). "מטיבין לו ומאריכין לו ימיו" – בעולם הזה כמו שכתוב (דברים ד', מ'): "ושמרת את חוקיו ואת מצותיו... אשר ייטב לך ולבניך אחרריך, ולמען תאריך ימים על האדמה אשר ה' אלוהיך נותן לך". "ונוחל את הארץ" – היינו ארץ החיים, כלומר העולם הבא (רש"י, רמב"ם). ע"פ קהתי.

דבר זה תמוה מאוד – כיצד תתאר לנו המשנה, כי אדם העושה מצווה אחת בלבד – יקבל שכר כה רב?! ייטב לו, יאריכו ימיו ואפילו יזכה, ע"י קיום מצווה זאת לחיי העולם הבא.

מזמור ט"ו בתהילים מתאר אדם צדיק שדרכו המוסרית מקפת תחומים רבים וכל פועלו עושה לשם שמיים. "מזמור לדוד ה', מי יגור באוהליך, מי ישכון בהר קודשך. הולך תמים ופועל צדק, ודובר אמת בלבבו. לא רגל על לשונו, לא עשה לרעהו רעה... ואת יראי ה' יכבד...". וממשיך המשורר עוד תשבחות, ואחר כל אלה, כותב דוד המלך: "עושה אלה לא ימוט לעולם".

אחר שראינו מזמור זה, הוכפלה לנו השאלה. לא רק שלא מדובר כאן על מצווה אחת אלא על מידות מרובות שהדרך לקנותן ארוכה, גם לא מתואר לנו שכר מופלג שכזה כי מובטח לו בלבד "שלא ימוט לעולם".

את הקושיא קל לברר מהגמרא במכות (כז, ע"א): "כשהיה ר"ג מגיע למקרא הזה ("עושה אלה...") היה בוכה. אמר – מאן דעביד להו לכולהו הוא דלא ימוט הא חדא

מנייהו ימוט (מי שמקיים/עושה את כל המפורט במזמור ט"ו הוא שמובטח לו שלא ימוט, אבל מי שעושה אחד/חלק מהם – ימוט). אמרו ליה – מי כתיב עושה כל אלה, עושה אלה כתיב, אפילו בחדא מינייהו (השיבו לו – האם כתוב בפס' – עושה כל אלה? הרי כותב רק "עושה אלה", לכן אפילו מקיים רק חלק מהם יובטח לו שלא ימוט). באמת בתלמוד הירושלמי על מסכת קידושין (הלכה י') למדנו שכל העושה מצווה אחת מטיבין לו וכו', מסביר ר' יוסי בי רבי בון – "מי שיחד לו מצווה ולא עבר עליה מימיו". כאן נכנס מושג חדש – "מצווה מיוחדת", "מי שיחד לו מצווה...".

נקודה חשובה זאת מלמדנו הרמב"ם בפירושו למשנה (מכות ג', י"ז): "רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל וכו'. מעיקרי האמונה בתורה, כי כשיקיים אדם מצווה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן, ולא ישתף עמה כוונה מכוונות העולם בשום פנים, אלא יעשה אותה לשמה מאהבה ... הנה זכה בה לחיי עולם הבא". לגבי המשך המשנה – "לפכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר ה' חפץ למען צידקו יגדיל תורה ויאדיר" מסביר הרמב"ם שג–"על זה אמר רבי חנניא כי המצוות בהיותם הרבה, אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה, ובעשותו אותה המצווה תחיה נפשו באותו מעשה". כחיזוק לדבריו הוא מביא בהמשך מעשה ברבי חנניא בן תרדיון ששאל – מה אני לחיי העולם הבא? והשיבוהו – כלום בא מעשה לידך? כלומר – האם נזדמן לך לעשות מצווה כהוגן בשלמותה? וענה שבאה לידו מצוות הצדקה, זאת אומרת על דרך השלמות. בזכות אותה מצווה שהקפיד עליה כל חייו בדקדוק מתוך רצון העזרה לזולת זכה לחיי העולם הבא. 'ופירוש הפסוק – ה' חפץ למען צדקו, לצדק את ישראל למען כי – יגדיל תורה ויאדיר".

בסיכום הדברים עד עתה, ראינו את דברי רבי יוסי על המשנה שכוונתה – "מי שיחד לו מצווה ולא עבר עליה מימיו". זאת אומרת שאם אדם לקח על עצמו לקיים מצווה בהקפדה יתרה כל חייו, יחולו עליו שפע הברכות הנ"ל. כמובן אין הכוונה שיקיימה במקום תרי"ג מצוות, אלא ישאף לקיים כל המצוות כולן וזאת המיוחדת לו יותר מכולן. בנוסף על כך מסביר ה"מי שילוח" על פרשת ואתחנן שאותה מצווה שיחד לעצמו מחויב למסור נפשו עליה. וכלשונו: "כי לכל נפש שייך מצווה מיוחדת שעל-ידה יגיע לעולם הבא כפי המצווה וכפי אשר יקיימנה, וזה עיקר לכל נפש... . אדם מצידו אינו חייב למסור נפשו רק על ג' דברים ידועים, אבל על מצווה הידועה

לו שזאת שייכת לו בשורשו, מחויב למסור נפשו עליה. כמו שמצאנו בדניאל שמסר נפשו על התפילה אף שלא היה מחויב על-פי דין.

כמו-כן מזהירנו הנצי"ב בפירושו "העמק דבר" על פרשת ציצית, שלא נטעה לחשוב שאותה מצווה שייחד לו האדם יכולה להיות מצווה שהאדם בודה מלבו, והגם שיעשה אותה לשם שמים ובדבקות באלוהיו, אלא המצווה המיוחדת חייבת להיות רק במה שכלול בתרי"ג מצוות. והציצית היא כנגדם. 600 (גימטריה של ציצית) + 5 (קשרים) + 8 (פתילים) = 613 (תרי"ג). לפיכך כתוב בה "ולא תתורו אחרי לבבכם" – שלא תחפשו אחר מצוות חדשות שאינן ע"פ התורה, שהרי "לתור" הוא לשון חיפוש אחר חדש.

בכל מקרה אנו רואים מדיוק בלשון ה"מי שילוח" – כי לכל נפש שייך מצווה מיוחדת, ובהמשך – מצווה הידועה לו שזאת שייכת לו בשורשו. מבאר ר' פנחס מפיליץ ("שפתי צדיק"): "שמעתי... בשם האר"י ז"ל שצריך כל אחד מישראל שיהיה לו מצוות עשה ולא תעשה אשר יתקשר במ כל לב ונפש, ויזהר במ מאוד מאוד. ע"י זה יזכה לתקן כל מה שנשלח בעוה"ז...". הוא מוסיף לנו בהמשך דבריו כיצד ידע האדם מהי המצווה המיוחדת אליו: "מה שרואה שיצרו מתגבר עליו למונעו מהמצווה, ידע שיסוד חיותו רק אותה מצווה. ואם בא אדם לשאול – איזהו דרך ישרה שיבור (שיברור) לו בדרך לימודו או במה להיות זהיר טפי? על זה אמר קהלת – והלך בדרכי לבך מה שליבו נמשך אחריו" (העמק דבר – שלח).

לאור כל הנאמר לעיל, התבהר לנו כיצד יתכן שעל מצווה אחת – יזכה לטוב, אריכות ימים ולחיי העוה"ב, לפי שאין מדובר בסתם מצווה, אלא זאת נקודה שעבורה נשלח לעולם ע"מ לתקן אותו עניין. ודאי ברור לנו כי יהודי שקיים והשלים את יעודו בעולם ועשה כל זאת לשם שמיים מתוך יראת ה', ראוי שיזכה בשכר ההוא.

ארץ ישראל – המצווה המיוחדת:

לסיום אניא את דברי הנועם אלימלך לפרשת נח. הרב חי לפני כמאתיים שנה, והוא כותב "דהנה בכל דור ודור יש שורש לתקן מצווה מיוחדת יותר משאר המצוות, למשל בדור הזה יש שורש לתקן מצוות ציצית יותר משאר המצוות...".

הנועם אלימלך מחדש דבר נפלא, הוא מסביר שהמצווה המיוחדת קיימת לא רק לכל אדם כפרט, אלא לכל דור ככלל (איני קרוב אפילו להבין את משמעותה הקבלית של מצוות הציצית). סברה שמעתי מרבי – שהציצית קשורה דווקא לגאולה, לפי שקיומה היא

רק בבגד ארבע כנפות – וזהו עניין קיבוץ גלויות. כמו שאנו משתוקקים בתפילת "שמונה עשרה": "וקבצנו יחד מהרה מארבע כנפות הארץ לארצנו". כך גם מבטיח לנו הנביא זכריה (ח', כ"ג): "כה אמר ה' צבקות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים, והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענוו אלקים עמכם". מסבירים המפרשים ש"עשרה אנשים" הוא לשון ריבוי והכוונה ל-70 אומות העולם שיחזיקו בארבע כנפות הציצית של עם ישראל. ואם כך בקיבוץ הגלויות העתידי של העולם כולו, קל וחומר שבגאולת ההווה של עם ישראל, שהיא המוליכה אל נבואת זכריה, אנו צריכים להאחו בכנפות בגדינו.

כחזוק לדברים נבין עומקה של הנקודה העיקרית המבוארת ע"י הרב יעקב משה חרל"פ (תלמיד של הראי"ה קוק) במי מרום, ממעיני הישועה:

פרק מ"ה – הנקודה העיקרית

בכל תקופה ותקופה ישנה נקודה מיוחדת שדרך הנקודה ההיא מאיר כל הטוב ומתוכה מתנוצצים כל קיומי התורה והמצות שבתקופה ההיא, שידועים הם שאם יעכבו בעד הפרחתה של הנקודה ההיא ימנעו בזה כל השפעת האורה והקדושה שבאה דרך הצנור הלזה.

הנקודה העיקרית והמקור שממנו שאבו ישראל את חיי הקדושה שלהם בימי החשמונאים היתה בדברים שבהם מתגלה התייחדותם של ישראל כמו מצות מילה שמיוחדת לישראל, וכן שבת "גוי ששבת חייב מיתה" (סנהדרין נח, ב). וכן חדש שבכח ב"ד לשלוט על הטבע כדברי הירושלמי (פ"א דכתובות) שאם קדשו ב"ד את החדש ונולד ולד של ששה חדשים הרי הוא חי, שעל ידי קדוש ב"ד חשוב הוא בן שבע, ועל כן היתה כל ההתקוממות של היונים לבטל אלו השלשה דברים.

ובעקבתא דמשיחא הנקודה העיקרית היא ארץ ישראל וממנה נובע הכל ומבלעדי ההתאחות בה אין שום השפעה של קדושה בעולם, ואין פלא אם כל העמים רוצים לעכב בעד ביאתם של ישראל בארץ הקדש והתקשרותם בה, וכל כובד ההתנגדות שלהם היא בעיקר על הנקודה הזאת.

הגאולה:

מכל הנאמר ניתן להסיק כי ודאי שאדם החי את חייו ואף מוסר נפשו על קדושת הארץ בזמן גאולתנו, מביא אור וקדושה לעולם כולו ולעם ישראל במיוחד, וכל-שכן שהוא מקיים יעוד הדור במצווה המיוחדת לאותו הדור...

אך בהכנות של יעקב לקראת הפגישה עם עשו, בלי הכנה מוקדמת – "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו, ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו" (בראשית ל"ב, כ"ד). בעולם הטבע השחר תמיד עולה אחר הלילה החשוך, ודווקא מתוך עיצומו של הלילה. הרגעים האחרונים שלפני הזריחה הם החשוכים ביותר. כך גאולתם של ישראל דווקא מתוך הגלות, מתוך החושך והבוץ. דווקא מתוך המלחמות והכאב, שהרי ארץ ישראל נקנית ביסורים. אומנם המלאך "תקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו" אך בעזרתו יתברך בסופו של דבר "ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא כי לא יכול לו..."

לעילוי נשמות הקדושים תלמידי המכינה בעצמונה שנרצחו ע"י מחבלים בחדירה לעצמונה בפסח תשס"ב

אשר מרקוס, ערן פיקאר, טל קורצווייל, אריק קרוגליאק ואריאל זאנה זכרונם לברכה

ת.נ.צ.ב.ה.

השם יקום דמם!

זהר רז, תלמיד הישיבה הקדם צבאית "עצמונה", התבסס במאמרו קידוש השם בחיים בספר לזכרו של דורון הי"ד על כתביו של אביו, גדי רז הי"ד, שנפל במלחמת של"ג. כן נעזר זהר במקורות נוספים ובהדרכתו של ר"מ בישיבה, הרב אמיר גת.

מלחמת שלום הגליל קטעה את מסכת חייו המופלאים של גדי רז, אשר נפל בט"ז בסיון תשמ"ב. לא זכה גדי רז לקצור את כל פירות למודיו, לרוות נחת מילדיו שיחיו ארן, נריה, דביר ומבנו זהר שנולד לאחר מותו.

יהי מאמר זה, לזכרו של גדי רז הי"ד.